

3. A délutáni órákban használandó műveket elő lehet készíttetni. Az olvasó személyesen, vagy az e czélra elhelyezett gyűjtőszekrények felhasználásával, vagy postán írásbelileg kérheti a délutánra szükséges műveket.

4. Gyűjtőszekrények az olvasó-terem főbejárata előtt és a központi épület előcsarnokában vannak elhelyezve; a kérő-lapok naponként d. e. 12-kor és d. u. a 2. pontban jelölt órákat megelőző órákban szedeteknek ki.

5. Ruhatár használata az *Utasítások* 22. pontja szerint kötelező.

6. Dohányozni a könyvtár helyiségeiben sehol sem szabad.

Kolozsvár, 1903. augusztus 31-én.

II. Jelentés az érem- és régiségtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Országos Múzeum érem- és régiségtára az 1903-ik évben 2341 darab régiséggel és 466 darab éremmel gyarapodott.

A régiségek között volt 141 drb. őskori, 9 drb. ó-görög, 25 drb. római, 5 drb. népvándorláskori régiség, 16 drb. fegyver, 34 drb. közép- és újkori ötvösmű, 16 drb. costumetörténeti tárgy, 1062 drb. ipartörténeti régiség, 6 drb. építészeti és szobrászati emlék, 576 drb. réz- és aczélmetszet, könyvomat és festmény, 172 drb. gyógyszer-tári emlék, 11 drb. vegyes régiség és 268 drb. néprajzi emlék.

Ezen csoportok tartalmát képező régiségek közt volt 22 drb. arany, 38 drb. ezüst, 61 drb. réz, 68 drb. bronz, 101 drb. vas, 25 drb. kő, 881 drb. agyag, 26 drb. fa, 68 drb. üveg és 1051 drb. egyéb anyagokból készült tárgy.

A szerzemények minőségére nézve ajándék útján kaptunk 987 és vétel útján szereztünk 1354 darabot.

Az érmek között volt 25 drb. ó-görög, 10 drb. római, 5 drb. barbarus, 208 drb. magyarországi, 14 drb. erdélyi, 174 drb. külföldi és 30 drb. emlékérem.

Ezen csoport tartalmát képező érmek között volt 21 drb. arany, 319 drb. ezüst, 97 drb. réz, 16 drb. bronz és 13 drb. vegyes fémből készült érem.

A szerzemények minőségére nézve ajándék útján kaptunk 201 és vétel útján szereztünk 265 darabot.

Éremtári szerzeményeinkhez járul még 6 drb. magyar és 1 drb. külföldi papirospénz, melyek ajándék útján jutottak intézetünk tulajdonába.

Ezen szerzemények nem tüntetik föl teljesen a régiségtár gyarapodását, mert intézetünk ez évben szakszerű ásatásokat fogantatott Dezméren, Nagy-Iklódon, Kis-Iklódon, Marosszentannán, Balsán, Petrozsányban, Zalatnán és Kolozsvárt a Petőfi-utczában Simonffy István úr telkén. Az ezen ásatásokból kikerült régiségek kitesznek legalább kétszer annyit, mint fent kimutatott és már számba vett

régiségtári szerzeményeink; azonban e régészeti anyag számáról pontos adatokkal nem szolgálhatok, miután azokat hely és munkaerő hiányában föl se bontottuk, annál kevésbbé lajstromoztuk s valószínűleg nem is fogjuk ezt lajstromozhatni soha.

De még ezen ásatások anyaga sem meríti ki régiségtári szerzeményeinket, mert intézetünk szoros kötelességének tartván, hogy a kolozsvári Szt. Ferencz-rendiek XV. századbeli zárdája restaurálásánál folyó munkálatoknak tőle telhetőleg segítségére legyen, megkapta a bontásnál napfényre került mindazon építészeti emlékeket, a melyek igen becses tudományos anyagot képviselnek, de a restaurálásnál fölhasználhatók nem voltak. Lajstromozva és elhelyezve ezek sincsenek. Egy tömegben hevernek az egyetem souterrainjének a fűtőház mellett levő folyósóján.

Érem és régiségtárunknak volt ez évben bevétele:

Az 1902. évi szinleges pénztári maradványból.	330 K. 23 fill.
Az 1903. évi rendes dotációból	1800 K. — fill.
Az Esterházy-alap évi kamatjából	400 K. — fill.
Botpénzből.....	32 K. 28 fill.
Fizető látogatóktól.....	46 K. 50 fill.
Útmutató eladásából.....	100 K. 24 fill.

Összesen 2709 K. 25 fill.

Kiadása pedig volt..... 4895 K. 31 fill.

Ezek szerint intézetünk ez évben 2186 kor. 06 fillérrel többet adott ki, mint a mennyi bevétele volt. Ezen túlkiadást az igazgató a Mezőgazdasági Banktól saját személyes felelőssége mellett fölvett 2000 korona kölcsönből és a sajátjából fedezte.

1903. május 29-én az érem és régiségtár az egyetem záróünnepélyeivel kapcsolatosan megnyitott a nagyközönség számára.

Ugyan e napra elkészült a gyűjteménytár 58 lapra terjedő nyomtatott útmutatója.

Az éremtárban feldolgoztatott 65 lelet és éremgyűjtemény, a melyekben összesen 8203 drb. érem volt s a melyekről 65 szak-szerű katalógus készült.

Néprajzi gyűjteményünk szakszerű gyarapítására megkezdettük az erdélyi halászat rendszeres felgyűjtését, a melynek érdekében három gyűjtőutat tett intézetünk. Ezen utak eredménye a Mezőségi tavak és a Fekete Úgy halászatának felgyűjtése és ezeknek szakszerű ismertetése volt az Ethnographia cz. folyóirat 1903. évi 6, 7, 9, és 10-ik számaiban. Ugyanezen gyűjtőutak alkalmával megmentett minden olyan néprajzi tárgy, a mely ha nem is volt a jelenlegi systematicus gyűjtésünk tárgyát képező népies halászat körébe vágó, de az enyészettől mégis meg kellett menteni. Ilyen formán néprajzi csoportunk fejlesztése rendszeres stádiumba lépett, elfogadva a megállapodott nagy néprajzi gyűjtemények helyes gyűjtési

módját, a melynek eredménye mindig két gyűjteménycsoport felgyűlemlésére vezet, t. i. egy systematicus gyűjteményére, mely azonnal feldolgozás alá kerül és egy u. n. miscellanea gyűjteményére, a mely akkor kerül beosztásra, a mikor a népies foglalkozások azon tárgyi csoportja kerül systematicus felgyűjtés alá, a melyhez az illető tárgy tartozik.

Néprajzi csoportunk ez évi bővüléséről a czédulalajstrom is elkészült, mely 268 lajstromczédulából áll.

Régiségtárunkban ez év folyamán készült el a helyszíni lajstrom is, a mely még csak az utolsó átnézésre vár és akkor felöleli régiségtárunk egész kiállított anyagát.

Éremtárunk ma is épen olyan rendezetlen, mint a milyen öt évvel ezelőtt volt. Éremszekerényeink elkészültek ugyan, de személyzetünk ezen óriási anyag feldolgozására teljességgel nincs; az éremtár szakszerű lajstromozása is olyan munka tehát, a mely valószínűleg soha sem fog elkészülni.

A hazai és külföldi intézetek és szakemberek közül rendelkezésre állottunk ez évben egy angol, két német, egy orosz és több magyar szakembernek, a lipcei képzőművészeti muzeumnak, a szentpétervári Archaeologiai Comissionak, az Estlandi muzeumnak, a Magyar Nemzeti Muzeum állattárának, a Műemlékek Országos Bizottságának, a nagyenyedi és dési gyűjteményeknek.

Tudományos levelezésünk 547 számot tett ki.

Képtárunkat másolás végett hat festő 19 esetben vette igénybe.

Osztályunk ingyenes látogatóinak száma 85, rendes nyitás alkalmával 3562 —, fizető látogatóinak száma 138 volt.

A gyűjteménytár karban tartása végett folytattuk a vastárgyak praeparalását és praeparáltunk 512 darabot. Töredékekben lévő edényeink közül 7 darabot sikerült egybeállítani; a képtárban pedig 25 keret nélkül álló megrongyolódott festményt tisztítottunk ki s helyeztünk olyan karba, hogy az egy esetleges restaurálás után most már végleg meg lesz óvható. E 25 képet magában az intézetben készült keretekbe helyeztük. Nehezebb munkánk volt azon négy fára festett kép helyreállításával, a melyek az elhanyagolt kezelés folytán körívben meghajoltak, ezeket is sikerült újra laposakká tenni, a mely újabb megvetemedésüket meggátolja.

Az állam által letétbe helyezett képek közül az egyik a festékanyag helytelen kezelése folytán pattogzani kezdett. Ezt az Országos Képtárhoz küldöttük be fixálás és helyreállítás végett, a mit maga a kép festője végzett el.

Rákóczi bölcsőjét új és különálló szekrénybe helyeztük el, helyesen állítván azt fel függő bölcsőnek, mert korábban ringó bölcsőnek restaurálták azt, a minő pedig az soha sem volt. E szekrényben helyeztük el, a bölcső felett lebegő helyzetben, azon rész-

ben aranyozott ezüst pálmaágot is, a melyet a budapesti egyetemek és főiskolák ifjúsága helyezett arra a kassai Rákóczi-kiállításon.

A gyűjteménytár állapotáról jelentjük, hogy az anyag felhalmozódása következtében negyedik kiállítási termünket a közönség elől kénytelenek voltunk elzárni; folyósóinkon az a rend, a melyet a megnyitás alkalmára ott teremtettünk, felbomlott, mert itt is kénytelenek voltunk részben fel nem állítható kőrégiségeket, részben fölbontatlan ládákat és a laboratoriu-mhoz szükséges deszkákat helyezni el.

Kőrégiségeinknek ez évben szerzett anyaga az udvarra szorult, a hol azoknak sem épségeért, sem hiánytalan megmaradásáért felelősséget nem vállalunk.

Mindezeknek bekövetkezését előre láttuk és nem kell különös jósló tehetség ahhoz sem, hogy ezen állapotok folytatását jelezhesük. Negyedik termünk bezárását csakhamar követnie kell a harmadik terem bezáratásának is, sőt újabban érkezett nagyméretű képküldeményeink máris szükségessé tették a második terem egyik ajtajának elzárását. Az ásatásokból kikerült anyagnak praeparálása végett ki kell azokat bontanunk, erre pedig máshol, mint a kiállítási termekben hely nincs és így körülbelül a jelen év augusztus havától kezdve egész gyűjteménytárunkat ismét el kell zárni a nagy közönségtől.

Kötelességem mindezeket a t. Közgyűlésnek bejelenteni, mert nekem ezen másíthatlan tényekből le kell vonnom a consequentiákat. Be kell ugyanis látnom azt, hogy az Erdélyi Országos Múzeum érem- és régiségtárából olyan régiségtárat, a mely e nevezetre méltó, nem lehet csinálni, mert az ehhez szükséges helyiséget, szakbeli segédszemélyzetet, tárgyi dotációt a kormány, a mely a helyiség és segédszemélyzet tekintetében szerződéses kötelességet vállalt, megadni nem akarja; az Erdélyi Múzeum Egylet e tekintetben fennálló jogait nem érvényesíti, a tárgyi dotáció tekintetében pedig meg van győződve, hogy 1800 koronával kötelességének eleget tesz.

Ilyenformán kétségtelenné vált, hogy e gyűjteménytárat nem csak fejleszteni nem lehet, hanem még oly módon kezelni sem, mint a mily módon minden közvagyon-kezelni kell; a miből következik, hogy az érem- és régiségtár a jövőben csak olyan módon kezelhető, a minő módon azt az én hivatali elődöm, bizonyára nem minden keserűség nélkül, kezelni kénytelen volt. Egyesületünk igazgató választmányában megkísérlették bizonyítani, hogy azzal a kezelési móddal a kormány, a Múzeum Egyesület és a nagy közönség meg volt elégedve. Én ezt nem hittem el. Most öt év tapasztalatai meggyőztek arról, hogy ez csakugyan így is van.

Ha minden tényező meg van azzal elégedve, hogy osztályunk anyaga földolgozatlanul, számbavétel nélkül, részben az udvaron, részben raktárban, részben a fűtőház mellett levő pinczefolyósón

hever, — ha minden tényező meg van azzal elégedve, hogy ez a gyűjteménytár a nagy közönség előtt láthatatlan lesz s annak tudatából kivész, — ha minden tényező meg van azzal elégedve, hogy múltunk emlékei részben a külföldre, részben hazánk más muzeumaiba, részben magángyűjtők birtokába kerülnek, — ha minden tényező meg van azzal elégedve, hogy hazánk összes muzeumai a kormány és az illető vidékek hazafias közönségének lelkes támogatása mellett emelkednek, virágznak s részüket kiveszik a hazai kultúra szolgálatában, a mi 42 esztendő óta intézményünk pedig rövid galvanicus föléledés után visszasüllyed a semmiségbe, — ha minden tényező meelégszik azzal, hogy a gyűjteménytárunk által képviselt tudományokban Erdély területén csak a nemzetiségek fejtsenek ki szambavehető működést: akkor nekem nincs jogom az összes tényezőkkel szembeállva meg nem elégedettnék lenni és én ígérem, hogy ezentúl hallgatni fogok. De mert mind az, a mi most következni fog, olyan dolog, a miért a felelősséget úgy anyagi, mint erkölcsi tekintetben valakinek viselnie kell: kötelességem most, mikor utolszor hallatom e tekintetben szavamat, kijelenteni, hogy én minden anyagi és erkölcsi felelősséget a bekövetkezendőkért magamtól elhárítok.

Hivatali állásomból kifolyólag minden tőlem telhetőt meg fogok tenni, hogy annyi bajt hárítsak el, a mennyit csak lehet, — de mert a feladatok súlyát ismerem, tudom azt is, hogy a züllést, a melyet öt esztendőre megakasztottam, — ott a hol kötelességét egyetlen tényező sem teszi meg, — egymagam meg nem akadályozhatom.

Kolozsvárt, 1904. márczius hó 20.

A t. Közgyűlésnek

alázatos szolgája

DR. POSTA BÉLA,

egyetemi ny. r. tanár,

az érem és régiségtár igazgatója.